

TOESPRAAK

Colloque du Conseil des Notariats de l'Union européenne (CNUE) sur les successions

Bruxelles, le 15 octobre 2010

Mr Stefaan De Clerck, Ministre belge de la Justice

Madame la Vice-Présidente de la Commission européenne,
Monsieur le Président du CNUE,
Mesdames, Messieurs,
Dames en Heren,

Het is een waar genoegen voor mij om vandaag U op deze belangwekkende en talrijk bijgewoonde conferentie over erfopvolging te kunnen toespreken. Het stemt mij zeer tevreden deze constructieve samenwerking tussen tussen de Conseil des notariats de l'Union européenne (CNUE) en de Europese Commissie te kunnen vaststellen.

Ik feliciteer u met uw keuze van thema - de erfopvolging – bij de tweede editie van dit evenement. Het is uiterst boeiend, actueel maar ook complex, en belangt alle Europese burgers vroeg of laat aan. Maar anderzijds verrast uw keuze mij niet:

Erfopvolging is bij uitstek en vanoudsher één van werkterreinen van het notariaat. De adviesfunctie, de technische kennis en

sociale rol, de ontwikkelde professionaliteit maar ook het zo belangrijke vertrouwen van de burger in zijn notaris, staan hierbij centraal en vormen de basis van deze jarenlange cruciale rol van de notaris. Niet alleen wordt de regelgeving steeds ingewikkelder voor de modale burger, de burger wenst meer en meer op voorhand zelf te bepalen wat met zijn vermogen wordt gedaan na hun overlijden. Daarbij wordt de grensoverschrijdende problematiek steeds belangrijker. Zo verhuizen steeds meer burgers tijdens hun laatste levensjaren naar het buitenland om nog van hun oude dag te genieten, of kiezen ervoor om hun toekomst uit te gaan bouwen in het buitenland, wat een direct gevolg heeft op vererving van hun nalatenschap. En dan heb ik het nog niet over de fiscale aspecten gehad, de problematiek van de nieuw samengestelde gezinnen en de nieuwe samenlevingsvormen. Elk jaar 450.000 erfopvolgingsprocedures met een internationale dimensie in Europa, met een totale waarde van meer dan 123 miljard euro: het zijn cijfers die spreken en de internationaliseringstrend zal zich nog sterker doorzetten.

Vanuit het Belgisch voorzitterschap wordt er omwille van deze evolutie groot belang gehecht aan de verschillende initiatieven in het domein van de erfopvolging. Zonder de ambitie te hebben om volledig te willen zijn, raak ik hier graag enkele thema's aan die u zeker zullen aanbelangen: **het wetgevend**

initiatief van de Europese Commissie omtrent de harmonisering van de regels van internationaal privaatrecht aangaande erfopvolging, en de lancering van het E-justice portaal bij de aanvang van het Belgisch voorzitterschap van de Europese Unie en de toenemende digitalisering van het rechtsverkeer.

[1) Harmonisering van regels van internationaal privaatrecht aangaande erfopvolging]

Het thema erfopvolging staat momenteel op de Europese agenda en dit in navolging van de programma's van de Europese Unie van Tampere en Den Haag ter ontwikkeling van een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid. Tien jaar na Tampere ligt er nu een concreet voorstel van verordening op tafel ter harmonisering van de regels van internationaal privaatrecht inzake erfopvolging.

Zo wordt binnen de werkgroep Burgerlijk recht van de Raad, waarvan België zoals u weet momenteel het voorzitterschap uitoefent, het voorstel van verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bevoegdheid, het toepasselijk recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen en authentieke akten op het gebied van erfopvolging besproken. Ook de instelling van een Europese

erfrechtverklaring komt in detail aan bod. Vorige week donderdag en vrijdag vond nog een vergadering van deze werkgroep plaats. Tijdens deze vergadering werd meer bepaald de rol van de notaris in de erfopvolging besproken, alsook het vrij verkeer van authentieke akten binnen de Europese Unie. De debatten hieromtrent moeten verder gevoerd worden, zowel binnen de Raad als in het Europees Parlement. Vandaag zullen in deze conferentie ongetwifeld nog interessante elementen aan bod komen.

Als Minister van Justitie heb ik steeds een groot belang gehecht én ook een groot vertrouwen gegeven aan de juridische beroepen die partner zijn van Justitie. Hierbij is steeds vertrokken vanuit de specificiteit van deze beroepen: de advocaat, de gerechtsdeurwaarder en de notaris, ieder met zijn eigen opdracht.

De notaris heeft de opdracht om ervoor te zorgen dat regels vastgesteld door de overheid, zowel op Europees, nationaal, of in het geval van België ook op regionaal vlak, op een juiste, coherente en doeltreffende manier worden toegepast. Hij is een openbaar ambtenaar, vertegenwoordiger van het publieke gezag en deelnemer aan de publieke macht. Zijn werkinstrument is de publieke akte, in zijn geval de notariële akte met zijn bijzondere bewijskracht en uitvoerbare kracht. Als

openbaar ambtenaar is het ook de rol van notaris om niet enkel de belangen van de partijen, maar ook van de hele samenleving te beschermen. Zo garandeert de notaris o.m. de identiteit van de partijen bij een overeenkomst en de juistheid van de gegevens die ingeschreven worden in de openbare registers. Hierdoor draagt de notaris bij aan de rechtszekerheid van overeenkomsten, aan de goede werking van de markten en, zeer belangrijk, de bescherming van de consument. Ik zou het nog kunnen hebben over zijn adviesplicht, zijn noodzakelijk onpartijdigheid, enz maar wil hier geen traktaat over het notariaat houden. Zijn plaats in het Belgisch rechtssysteem is onbetwist en verschilt fundamenteel van dat van zijn collega's juridische beroepen, namelijk de advocaten en gerechtsdeurwaarders die hun eigen specifieke opdrachten hebben.

Deze specifieke rol van de notaris wordt mogelijk gemaakt door het feit dat de notaris van de overheid een delegatie van overheidsgezag heeft gekregen en hij dus deelneemt aan dit openbaar gezag. Dit lijkt recent nog bevestigd te worden in een advies van de advocaat generaal van het Hof van Justitie in de zaak omtrent de nationaliteitsvereiste van notarissen, waarvan ik daarnet sprak. In de komende maanden zal het Hof van Justitie in zijn arrest een antwoord geven. Dan zal blijken of de notaris als openbaar ambtenaar onder de uitsluiting valt artikel

51 van het verdrag valt, wat door de Europese Commissie reeds lang wordt betwist.

Maar laat mij wel duidelijk zijn: deze bijzondere rechtspositie van de notaris, zijn bijzonder statuut alsook het grote vertrouwen dat hij van de wetgever kreeg, brengen ook bijzondere verplichtingen en verantwoordelijkheden met zich mee. Hij heeft een maatschappelijke opdracht gekregen. Ik verwacht daarom ook veel van het notariaat in dienst van de samenleving. En dit niet alleen binnen de binnenlandse context. Ook grensoverschrijdend moet hij een belangrijke rol spelen. Het zou niet logisch zijn moest de werking van de notariale akten met hoge bewijskracht en uitvoerbare kracht stoppen aan de grens. Dit is trouwens vandaag al niet meer het geval.

Zo kennen we al verschillende Europese instrumenten zoals de Brussel I en Brussel IIbis verordening, alsook de verordening tot invoering van een Europese uitvoerbare titel voor niet-betwiste schuldvorderingen. Deze Europese verordeningen dragen reeds bij tot de harmonisatie van regels van internationaal privaatrecht door de vaststelling van de bevoegdheidsregels en de vereenvoudiging van het vrij verkeer van gerechtelijke beslissingen en authentieke akten, en dit in verschillende materies. Sinds 2008 bestaat er ook een verordening aangaande de onderhoudsverplichtingen.

In het meer recente programma van Stockholm roept de Raad, terecht mijn inziens, op om het principe van wederzijdse erkenning uit te breiden tot gebieden waar dit beginsel tot op heden nog niet van toepassing is, maar die van groot belang zijn voor het dagelijkse leven, zoals erfenissen en testamenten en dat de harmonisering van de verwijzingsregels op Unieniveau moet worden voortgezet waar dat nodig is.

Het is dus nu aan de Europese Unie om verder te gaan op haar elan en ook in andere materies te gaan harmoniseren, zoals in het domein van de erfopvolging. De uitdaging is groot. Niet enkel zullen de bevoegdheidsregels en regels aangaande de aanduiding van het toepasselijk recht worden geharmoniseerd, maar worden de regels omtrent de erkenning en tenuitvoerlegging van authentieke akten verder onder de loep genomen. Ik verwacht hier van de notariaten een oplossingsgerichte aanpak. Zowel bij het vinden van goede oplossingen inzake een Europees juridisch kader als in de concrete toepassing ervan later in het voordeel van burgers en ondernemingen. Noblesse oblige. Het vertrouwen in het notariaat verplicht het notarieel corps, ook op Europees niveau, tot het opnemen van concrete verantwoordelijkheid. Moeilijke keuzes moeten daarbij niet uit de weg worden gegaan. Het principe van wederzijds respect tussen de verschillende

rechtssystemen die binnen de Unie bestaan moet hierbij een belangrijke leidraad zijn.

Ik ben ook bijzonder geboeid door het vernieuwend voorstel om de Europese erfrechtverklaring uit te werken. Met dit document moet het in de toekomst mogelijk zijn voor burgers om eenvoudiger grensoverschrijdend hun hoedanigheid van erfgenaam aan te tonen. De oorspronkelijke tekst van de Europese Commissie voorziet een document met een heel belangrijke en verregaande werking, het is aan de andere Europese instellingen om dit nu verder te bekijken en te onderzoeken, en dit eveneens op basis van kennis van zaken van het notariaat in de verschillende landen. Het is ook daarom dat dit gezamenlijk initiatief van het Europees notariaat en de Europese Commissie over dit thema zo belangrijk is.

Van de gelegenheid die mij hier geboden wordt, wil ik hier gebruik maken om mijn oproep, gedaan naar aanleiding van de lancering van de E-justiceportal in juli van dit jaar te herhalen: *elk nieuw europees initiatief inzake justitie moet van bij zijn concept gepaard gaan met de noodzakelijke e-justiceprojecten.* Zo bijvoorbeeld moet er mijn inziens nu reeds gedacht en gewerkt worden aan een netwerk van elektronische registers en eventueel elektronische archieven waar deze Europese erfrechtverklaringen kunnen teruggevonden worden door

diegenen die er nood aan hebben en er toegang moeten toe hebben. Ook de elektronische procedures moeten hierbij geïmplementeerd worden. Informatisering is immers niet enkel een kwestie van efficiënte organisatie maar ook van het realiseren van toegankelijke en grensoverschrijdende justitie. Holle woorden en verafgelegen en ongebruikte realisaties worden daarbij vermeden. Het is bovendien helemaal niet zinvol om alles in twee tijden uit te voeren. We moeten van bij de start in elektronische termen denken. De nieuwe lidstaten hebben aangetoond dat, zeker bij nieuwe initiatieven, van bij de start in die elektronische context werken, de juiste weg is. Ik verwacht hier een voortrekkersrol van het notariaat, vertrekkende van een verantwoordelijkheidsgevoel en met een grote openheid en dienstvaardigheid. De Commissie en de Raad hebben hier in het recente verleden getoond dat zij een belangrijke coördinerende en stimulerende rol spelen, waarvoor ik mijn appreciatie uitdruk. Hiermee maak ik dan ook de overgang naar het thema van de digitalisering van Justitie het nieuwe e-justice portaal:

[2) Lancering van het E-justice portaal]

Le 16 juillet dernier, j'ai eu l'honneur d'inaugurer, dans le cadre de la présidence belge du Conseil de l'Union européenne, et en compagnie de Mme Viviane Reding, vice-présidente de la

Commission européenne et commissaire chargée de la justice, des droits fondamentaux et de la citoyenneté, le portail européen e-Justice.

Depuis son lancement, certains d'entre-vous auront peut-être déjà eu l'occasion de le visiter et d'y trouver la réponse à leurs questions. En effet, ce portail est un guichet unique en ligne permettant l'accès à la justice dans toute l'Union. Il s'adresse à la fois au citoyen européen, aux entreprises et aux professions juridiques qui se posent des questions sur le droit des États membres et qui y trouveront des informations dans leur propre langue.

En un seul clic, les citoyens, les entreprises et les professions du droit (avocats, notaires et juges) peuvent désormais accéder à une mine d'informations. Le portail e-Justice compte déjà plus de 12.000 pages de contenu et est disponible dans 22 langues. Le projet de portail d'e-Justice vise à développer l'utilisation des technologies de l'information et de la communication afin de fournir un accès à la justice au citoyen tout en réduisant les coûts, les délais, la distance et la différence de langue.

Ce portail renseigne également un lien vers les registres de commerce, d'insolvabilité ou encore les registres fonciers, informations utiles pour les entreprises par exemple.

Les professions du droit pourront y accéder à des bases de données juridiques, obtenir des renseignements sur la formation judiciaire, rechercher des collègues dans d'autres États membres ou encore se renseigner sur la possibilité d'organiser des vidéoconférences transfrontalières.

A l'heure actuelle, un citoyen qui recherche les coordonnées d'un notaire, d'un avocat, d'un médiateur ou d'un traducteur trouvera déjà sur le portail e-Justice une section qui est spécialement dédiée à la recherche d'un professionnel du droit dans les 27 États membres de l'Union européenne. Il ne s'agit pour l'instant que d'une collection de liens qui renvoient à chaque fois vers un annuaire national mais il est prévu que cela change dans un futur proche. Je sais que les Notaires d'Europe travaillent actuellement à la mise en place d'un annuaire européen des notaires qui permettra à tout citoyen, entreprise ou professionnel du droit de chercher via une interface commune disponible dans 22 langues un notaire dans un autre État membre qui parle sa langue et d'obtenir directement les résultats de sa recherche dans sa propre langue et sans devoir passer par un site national.

Tous ces exemples ne sont qu'une première étape dans ce que le portail e-Justice pourra offrir à terme : la Commission européenne gère ce site et va coopérer étroitement avec les États membres afin d'enrichir le contenu du site et le doter de nouvelles fonctionnalités.

Les citoyens pourront par exemple à l'avenir introduire une demande en ligne d'injonction de payer dans un contexte transfrontalier ou encore une demande dans le cadre de la procédure européenne de règlement des petits litiges. Le but est aussi que les juridictions puissent traiter des demandes transfrontalières en ligne, communiquer avec les requérants et les défendeurs dans une affaire donnée ainsi qu'avec les juridictions d'autres États membres.

Au niveau des outils, les travaux vont continuer pour résoudre les problèmes d'interopérabilité au niveau européen en ce qui concerne la signature, l'identité et le paiement électroniques.

Je constate que les Notaires d'Europe ont également mis en place, dans l'esprit du portail e-Justice, et avec le soutien de la Commission européenne, des fiches d'information à destination des citoyens et praticiens du droit.

Le lancement du portail européen e-Justice vise à renforcer la compréhension mutuelle des différents systèmes juridiques en contribuant à la création d'un espace unique de justice et de venir ainsi en aide aux 10 millions de personnes impliquées dans les procédures judiciaires transfrontalières. Ce chiffre ne fera bien sûr qu'augmenter au cours des années et c'est pourquoi il est vital que tous contribuent à faire de ce portail e-Justice un outil pratique et indispensable pour l'amélioration de l'accès à la justice pour tous les citoyens et entreprises dans un contexte européen.

Met meer 20.000 bezoekers per maand, enkele maanden na zijn lancering, wordt bewezen dat deze bron van informatie en dit platform van samenwerking beantwoordt aan een werkelijke nood. Aan ons, aan u, om dit samen verder uit te bouwen.

Mevrouw de vice-Présidente, Mijnheer Président, Dames en Heren, de mogelijkheden en instrumenten om concreet te bouwen aan die Europese ruimte van Justitie liggen voor ons. Aan u om, ook op deze conferentie, om de kansen te grijpen en stappen vooruit te zetten met het oog op een mooie toekomst voor Europa. Ik wens u veel succes met uw werkzaamheden vandaag en in de toekomst en dank u voor uw aandacht.